

BUITEN

18^E JAARGANG N^O. 3

ZATERDAG 19 JANUARI 1924.

Foto R. H. Herwig.

'S MORGENS VROEG IN DE SNEEUW.

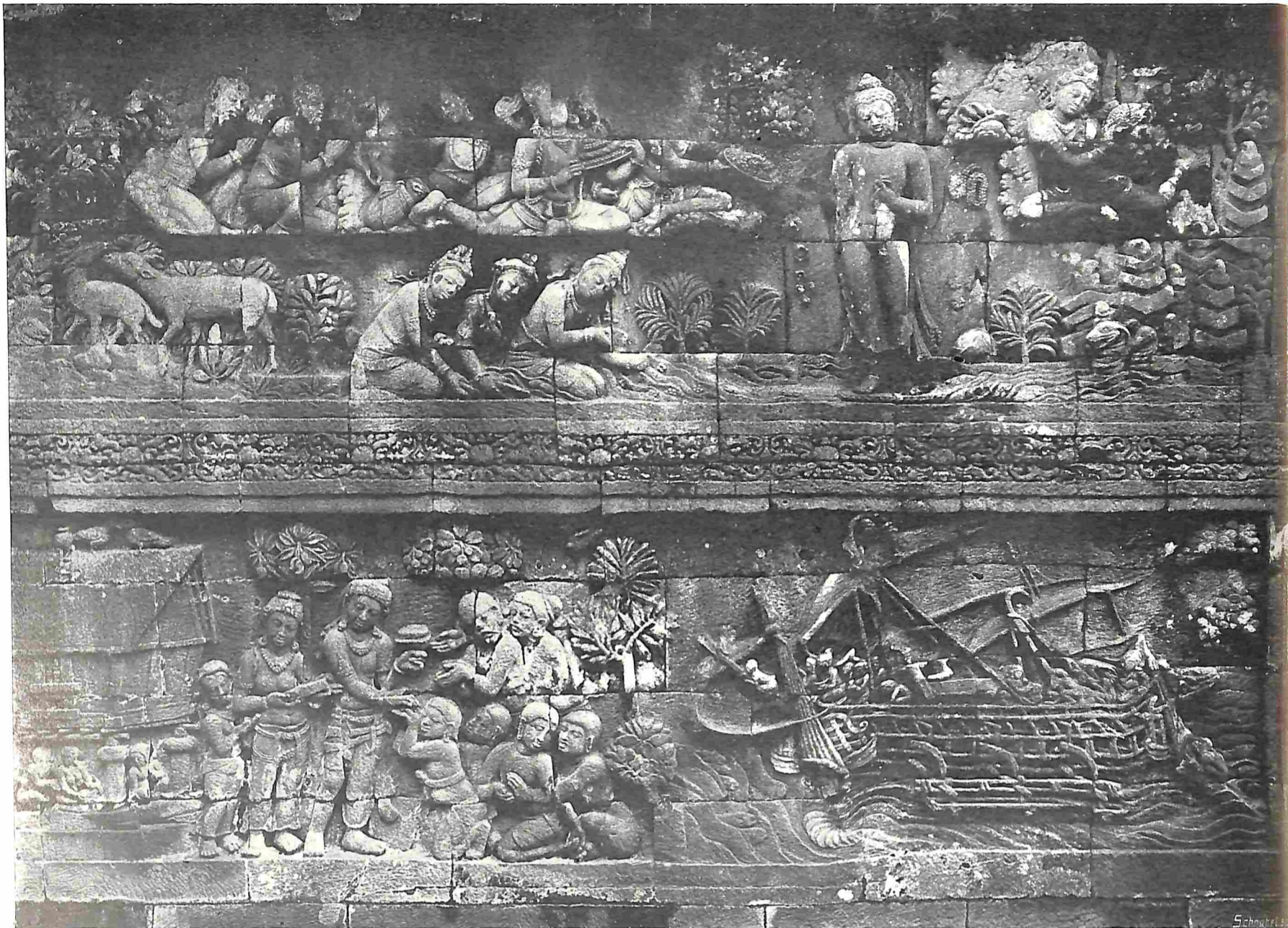
alom bedrijvigheid; duiven vliegen in snelle vaart langs den oever, ginds zit een prachtige purperreiger op een tak, een schot doet hem naar beneden vallen. De knal wordt meermalen door het oerwoud herhaald. Bij het naderen van de boot zoekt een apenfamilie zich luid schimpend en snaterend in veiligheid te brengen, terwijl ginds aan den anderen oever een heele troep op een in het water liggenden dooden boom kunsten maakt en uit de rivier drinkt. Zoo worden zij een gemakkelijken buit voor den krokodil. Daar weerklinkt door de lucht een hard gezaag, als van een schrobzaag, en met een luid Ong-Ang — Ong-ang komen drie neushoornvogels krasende aangevlogen en vallen stroomafwaarts op een vruchtboom neer. Een roofvogel zweeft over de rivier heen, een andere zit op een vooruitspringenden tak op zijn buit te loeren. Hier en daar ziet men kleinere vogels, bontgekleurd of grauw. Hoog boven in de boomen is het een en al fluiten en tjilpen. Maar zelfs 's morgens zijn er niet veel dieren; het oerwoud is te dicht, dan dat men iets zien kan, de dierenwereld verspreidt zich te veel in het onmetelijke geboomte, zoo dat men slechts zelden een levend wezen te zien krijgt. Men zou het oerwoud voor arm kunnen houden; zelfs 's morgens moet men heel aandachtig opletten en daarbij een goed geoeffend oog hebben om een blik in het dierenleven te kunnen slaan; maar dan ziet men en vermoedt men wel, dat er overal leven en beweging is, terwijl men over dag zelfs bij de grootste opmerkzaamheid zelden iets te zien krijgt.

☞ Daar weerklinkt een dof klinkend Kuáu Kuáuu uit het geboomte, men kon het voor het miauwende gebrul van een panter houden; het is de Argusfazant, de mooiste vogel van het oerwoud. Hoe dikwijls men den verklinkenden baltsroep ook hoort, nooit krijgt men den schuwen vogel te zien; dikwijls zal men hun baltsplaats in het diepst van het oerwoud vinden, het zijn cirkelvormige open plekken van 3—4 Meter middellijn, die geheel schoongeveegd zijn. Terwijl het onaanzienlijke vrouwtje op een vooruitstekenden tak aan den kant zit, draait de prachtige haan met open vleugels beleefd dansend op den grond rond. Het gevederte van deze prachtige vogels is wit, en iedere veer apart is rijk versierd met sierlijke zwarte strepen en fijne streepjes; geen een veer lijkt op de andere, de een is nog mooier en fijner dan de andere. ☞ „Weet u, Toewan, hoe de Argusfazant aan die mooie veeren komt?” vraagt mij Dullah. „Onder die mooie veeren woont een slecht hart.” En dan vertelt hij mij: „Heel vroeger waren er eens twee vogels, beiden hadden sneeuw witte veeren, zij heetten Kuáu (Argusfazant) en Gágak (kraai). Beiden waren ontevreden met dien eenvoudigen veeren dos en zij spraken met elkaar af: laten wij elkaar onze veeren mooi beschilderen, zoodat zij fraaiër worden, want die gewone witte veeren vinden wij niets mooi. Toen zei de kuáu tot den kraai: „goed, schilder jij mijn veeren maar.” En de kraai nam zwarte verf en schilderde heel voorzichtig ieder veertje van den kuáu apart, zoo sierlijk en mooi als hij maar kon. Trotsch draaide zich de kuáu, zijn veeren wijd uitsprekend. Daarop zeide de kraai tot den kuáu: „nu moet jij mijn veeren beschilderen.” Toen nam de kuáu de zwarte verf en bestreek er den kraai mee van zijn kop tot zijn pooten. Toen de kraai zag, dat hij heelemaal zwart was geworden, werd hij woedend op den kuáu; deze vloog echter weg, het oerwoud in. Toen vervloekte de kraai den kuáu en zeide: van nu tot aan het einde der dagen zal je niet met je kinderen samen mogen leven. En daarom gebeurt het tot op den huidigen dag, dat wanneer een kuáu jongen heeft, hij ze al heel spoedig verlaat en van ze wegvliegt en zich een ander plaatsje in het oerwoud opzoekt. Hij leeft nu diep in het bosch verscholen en waagt zich niet in het open veld, uit angst voor den kraai. En de kraai vliegt den geheelen dag rond en roept om regen, opdat zijn veeren weer wit mogen worden. Zoo is het nog tot op den huidigen dag.” ☞ Intusschen begint de maag haar rechten te doen gelden. Bij een zandbank leggen wij aan om ons ontbijt te bereiden. Wat zie ik daar bij het uitstappen het spoor van een grooten tijger, zoo versch, dat de kleine stroohalmen nog plat ter aarde liggen en zich nog niet hebben kunnen oprichten; ouder dan een uur kan het nog niet zijn. Zooeven nog was de koning van het oerwoud hier om zijn dorst te lesschen. In lang had ik geen tijger ontmoet, want in Borneo, vanwaar ik nu kwam, zijn er geen tijgers. Het is toch een eigenaardig, koud gevoel wanneer men zich voor het eerst weer in de onmiddellijke nabijheid van dat schoone dier waant en voelt dat men hetzelfde bosch met hem deelt,

zonder dat er ijzeren tralies tusschen ons zijn. Op de Maleiers maakte dit geval een diepen indruk; behoedzaam onderzoeken zij de omgeving, daar zij voor den tijger een geweldige, bijna eerbiedige vrees hebben. Zien zij toevallig een tijger, dan groeten zij hem zoo onderdanig, als ware hij een Radja. En wil het toeval soms, dat zij een tijger dien zij in een val gevangen hebben, dooden willen of dat zij op de jacht op een tijger schieten, dan zullen zij dat nooit doen, zonder hem vooraf om vergiffenis te hebben gevraagd: „wees niet boos, heer! Maar ik moet u dooden, u hebt mijn ossen opgegeten. Neem het mij als het u blijft niet kwalijk!”

☞ Wij voeren verder. Hoe verder de morgen verstreek, hoe hooger de zon steeg, hoe stiller het werd in het oerwoud; het leven verstomde. Een adelaar streek met langzame vlucht over het water. Verder heerschte er doodsche stilte. De hitte werd haast onhoudbaar, zwoel en vochtig was het, als in een broeikas, alles kleefde aan het lichaam vast, maar het zweeten ging moeilijk en bracht geen verluchting, men dacht bijna dat men stikken zou. Daarbij wees de thermometer toch slechts 33° C. in de schaduw. Wolken pakten zich samen en des middags brak er een verschrikkelijk onweer los, het donderde en kraakte van alle kanten, bliksemstralen flitsten en daarbij barstte er een wolkbreuk los. De lucht was zoo grijs van den regen, dat men den anderen oever nauwelijks zien kon. Na een korten tijd hield de regen op, maar telkens weer kwamen er gedurende den middag en den avond nieuwe regenbuien, nu eens minder hevig, dan weer als wolkbreuken. Daarbij weerlichtte het bijna onophoudelijk en hoorde men het in de verte donderen. Daarom moest het eten in de boot bereid worden. Het was er bijna ondragelijk van het ongedierte van allerlei soort; muskieten en alle mogelijke andere insecten, stinkende vliegende, weegluizen enz. Het stak en kriebelde en jeukte je overal. Toen Djinal mij het eten bracht, kwamen er vliegende mieren, de lucht gonsde van die kleverige kleine dieren, zoodat men de lamp slechts als door een sluier zag. Het was totaal onmogelijk om te eten; in een oogenblik was alles bedekt met een dikke laag van die diertjes, die bij de minste aanraking de vleugels verloren. Ik moest wachten. Het was onbeschrijfelijk, het leven was ondragelijk zoo. Ik liet nat hout aansteken, om te trachten ze door den rook meester te worden. Het werd iets beter, maar ik hoestte en proestte van den scherpen rook, mijn oogen gingen tranen en ik dacht te stikken; liet ik het walmende hout weghalen, dan kwamen de kwelgeesten weer bij troepen aanzetten. Zoo vroeg mogelijk kroop ik onder mijn muskietennet. Toen ik den volgenden morgen ontwaakte telde ik alleen al op mijn linkerhand 108 muskietenbeten en zoo zag mijn geheele lichaam er uit. ☞ Zoo verliepen de dagen. Nu en dan eens kwamen wij langs een armzalig dorp aan den oever gelegen, een boomgaard, een paar rijstvelden — daarna weer oerwoud, het oerwoud, groot en somber. Hoeveel lieflijker kwamen mij nu de armoedige hutten in de schaduw der cocospalmen voor, hoeveel donkerder en woester het oerwoud. De rivier werd smaller, en dichter kwamen de kronen der woudreuzen bij elkander; de streep heldere lucht daartusschen werd nauwer; soms raakten de kronen elkander geheel en dan voer de kleine boot als onder een bladerdak eenzaam voort. Zoo hielden ons de naar voren dringende oerwoudcoulissen steeds meer gevangen. Onveranderd bleef de grootscheit der natuur; de zonnegloed en onweerszwoelte bleven hetzelfde, of het weerlicht den nachthemel telkens deed oplichten, of dat de maan tooverachtig het zwarte loof bescheen — schier zielloos bruischte het geweldige natuurgebeuren over ons heen — onopgemerkt vervolgden wij, een nietig stipje in de onmetelijke Rimba, als vreemdelingen onzen weg, uitgeschakeld uit het bedrijvige leven. En al grepen wij nu en dan eens in, velden een reus uit het oerwoud of lieten een schot weerklinken — steeds bleef alles onveranderd. ☞ Dag in dag uit zagen wij het oerwoud voor ons; de schoonheid van vormen en de oneindige afwisseling van den plantengroei verrukte ons, doch het was ons niet geoorloofd een blik te slaan in het eigenlijke oerwoud: het bleef een dichte muur, die ons omsloot, wij vermoedden het rijke dierenleven, wij voelden den eeuwigen strijd, maar wij waren er buitengesloten. Eindeloos kronkelt zich onze weg tusschen torenhooge, groen begroeide kerkermuren door; zij zijn mooi om te aanschouwen — maar zachtkens, heel zachtkens sluipt er in onze ziel een gevoel van verlatenheid.

(Wordt vervolgd).

EEN DER DUBBELE RELIEFS OP DE EERSTE GALERIJ.

DE BOROBOEDOER.

III (Slot).

HOEWEL de resteerende Boeddhistische bouwwerken op Java allen tusschen de 8ste en 10de eeuw gesticht zijn, niet door de Javanen, maar door vreemdelingen uit noord-westelijk Indië, die eindigden zich er als heer en meester te gedragen, wijst de aard van hun werken er wel op dat er een lange tijd van voorbereiding en studie aan vooraf moet zijn gegaan. „De leerjaren zijn elders doorgemaakt. Terstond wordt onbetwistbaar meesterwerk geleverd. Bouwmeester en beeldhouwer hebben in hun nieuw vaderland hun voorgangers in het oude willen verbeteren, en zij zijn daarin geslaagd”, schrijft IJerman. De geheele opzet in ontwerp en detaillering is zoo volmaakt, zoo tot in de kleinste onderdeelen bestudeerd en verzorgd, dat een kunst die dit voortbracht, een eeuwenoude ontwikkeling moet hebben gehad, evenals dit met de Christelijke bouw- en beeldbouwkunst in Europa het geval was. ☒ Ofschoon het monument, wat de onderbouw betreft, zich voornamelijk kenmerkt en beroemd is geworden door de vele mooie beelden, reliefs en versieringen, is toch de architectonische waarde van het geheel van evengroote beteekenis. Allereerst de meesterlijke en toch eenvoudige plattegrond. Op de groote beteekenis van de voorsprongen in iedere zijde wees ik reeds. Van hoeveel grootter en ideëeler beteekenis zijn deze hier, dan in zoo menig Europeesch gebouw, waar de voor- en terugsprongen der gevels soms zeer willekeurig zijn en eerder bestemd schijnen om er de geestesarmoede van den bouwer mee te bedekken dan een grootsche werking tot stand te brengen. ☒ Ondanks de geringe hoogte — de galerijen zijn zeer laag, daar de top der bovenste dagob 35.50 M. boven den grond ligt — maakt het onderstuk eerder een rijzenden, dan gedrukten indruk door de vele vertikale lijnen en krachtige

schaduwwerkingen der voorsprongen, poorten en nissen. ☒ De terras-bouw van dezen onderbouw is van grootsche werking. Hoewel deze veel in Indië voorkomt voor godsdienstige deeleinden, is hij bij de Boroboedoer tot een zeer bijzondere schoonheid geworden door het hooger opklimmen en de rijke bewerking der borstweringen. Deze onderbouw kenmerkt zich door een zeer krachtig en levendig rythme dat door het geheel doorloopt en aan alle onderdeelen hun kunstwaarde geeft. 't Is wel waar, „elk compleet kunstwerk is rythmisch geordend; bij muziek is het rythme immers alles — en wat is de getallen-symboliek der architectuur anders dan rythme-symboliek? Wat is de schoonheid der maatverhouding in architectuur anders dan rythme-schoonheid? Het rythmisch gevoel is als een levensdeining van den geest, niet een verstijving, maar een strooming, een rust in de beweging.” (J. Havelaar). ☒ Zie een Grieksche tempel, een Byzantijnsche koepelbouw, een Romaansche of Gothische kathedraal, een Renaissance paleis, kasteel of raadhuys — het is overal het krachtig, levend rythme dat 't geheel bezielt en elk onderdeel zijn juiste plaats aanwijst. Zoo is 't ook bij de Boroboedoer, het rythme stelde elk onderdeel op zijn juiste plaats en wekte het ten leven. En hoe eenvoudig tot viermaal toe herhaald, hoezeer de nissen met beelden alle op gelijke afstanden en de reliefs op de muren legio zijn, geen oogenblik treffen ons de vele gelijkvormige onderdeelen als storend, doch integendeel, juist dit geeft er de groote schoonheid aan. Vergelijk hierbij het banale, droge in veel ten grondslag ligt, maar een verstarde eenheid, een ziellooze gelijkvormigheid, of waar men tot een bandeloosheid vervalt door alle rust, rythmiek en logika te verwerpen, wanende, hiermee nieuwe schoonheid te scheppen! ☒ Voor afvoer

van het vele regenwater der terrassen en galerijen zijn op regelmatige afstanden mooi gebeeldhouwde waterspuwers geplaatst. Voor versiering hiervan werd, evenals voor de zijstukken der eerste trappen, en aan de onderkanten der poorten, de Makara-kop gebruikt, gestyleerd naar een zecolifant, een mythisch dier, dat de snuit heeft van een olifant en de tanden van een krokodil. Tijdens mijn verblijf zag ik deze spuwversers meermalen in werking, waardoor het groote monument op een reusachtige fontein geleek, met uit alle spuwversers en trappen dikke waterstralen, een waterval gelijk. Een ander veelvuldig voorkomend versierings-motief boven poorten en nissen is de bekende Banaspatie of Kalakop, een gestyleerde singha- of tijgerkop, ook 'n mythisch dier; deze bestaat alleen uit de bovenkaak, waarvan één of meer lotusbloemen afhangen, neus, wangen, oogen zijn zuiver gestyleerd, waarnaast en waarboven prachtig ornament van fijnen bladvorm afhangt of oprijst. Op verschillende lijsten staan driehoekige blokjes steen, antefixen, die bekroningen van lijsten of voetstukken vormen, en met hun fijne versiering in bladranken den indruk geven van Louis XV ornament. ☒ De geheele opvatting der details, lijsten, ornamenten, vakindeeling en pilastermotieven der reliefs, alles doet sterk denken aan Renaissancestijl, eenigszins aan het werk van Lieven de Key, door de zware, vlakke banden die deze 17e eeuwse bouwmeester aanwendde. Ietwat storend bij al dit rythmisch, architecturale werk doen de ronde dagobs boven nissen en poorten. Men voelt hier weer: dit motief moest de bouwmeester toepassen als symbool, maar het is hier niet tot een mooien architectuur-vorm gegroeid. Vergelijken we daarbij den kruisvorm der middeneeuwen, die b.v. in de kruisbloem op pinakels tot 'n schoone versiering is geworden. ☒ Beter dan deze ronde dagobs zijn de op den eersten galerijmuur gebruikte vierkante bekroningen in peervorm met zware profielen. Zou de bouwmeester hier, bij 't begin van 't monument, gevoeld hebben dat deze vierkante bekroningen zich architectonisch beter aansloten? ☒ Over den oorsprong van den stijl van dit Boeddhistische bouwwerk valt met geen zekerheid iets te zeggen, IJzerman schrijft dat de oud-Indische bouwkunst duidelijk onder Perzischen invloed heeft gestaan en Grieksche vormen in zich heeft opgenomen. Ook noemt hij een afwijking, ontstaan in den laat-Romeinschen tijd, die sterk van antieken Westerschen invloed is doortrokken en spreekt ook van een „Boeddhistische Renaissance“. We mogen echter aannemen dat, waar bouwmeesters en beeldhouwers uit Noord-Westelijk, z.g. Engelsch Indië afkomstig waren, de stijl van dat land dien op Java wel beïnvloed moet hebben. ☒ Onder de beeldhouwwerken nemen de Boeddha-beelden een eerste plaats in. Hierover is reeds veel geschreven en geëritiseerd. Voor velen zijn deze beelden niet *het* ideaal, zij noemen de figuren slap, uitdrukking- of karakterloos. Doch zij zien deze beelden dan in een geheel verkeerd licht. Zij stellen geen menschen, geen personen voor, maar ideale wezens, zooals de geloovige kunstenaars zich die toen voorstelden. De Boeddhistische eredienst, welke leert dat het menschedom bevrijd kan worden van de zinnelijke passie of zonde door een zuiveringsproces gedurende de verschillende incarnaties, die hij heeft te ondergaan, door zelfverloochening, zelfbeheersching, zelfoverwinning, liefde voor mensch en dier, geduld met zijn mede-mensch — deze leer heeft de beeldhouwer hier getracht uit te beelden in deze figuren. „Het gelijkmatige, rustige in de uitdrukking der gezichten komt voort uit de voorstelling die de Indische godsdienstleer zich gemaakt heeft van al wat begeerlijk, gelukkig en volmaakt genoemd moet worden. De onveranderlijke kalmte en rust, die nooit mocht worden verstoord, de beheersching van alle hartstochten, dat meesterschap over alle aandoeningen, waardoor de indruk van wat gevoeld, gedacht of gewenscht werd, zich nimmer op het gelaat mocht vertoonen“ — dit symbool der Boeddhistische leer is meesterlijk weergegeven in deze beelden. Zij geven van de rust, van het hartstochtlooze, het meester-zijn over eigen driften en begeerten des vleesches het schoonste voorbeeld; de uitdrukking op het gelaat,

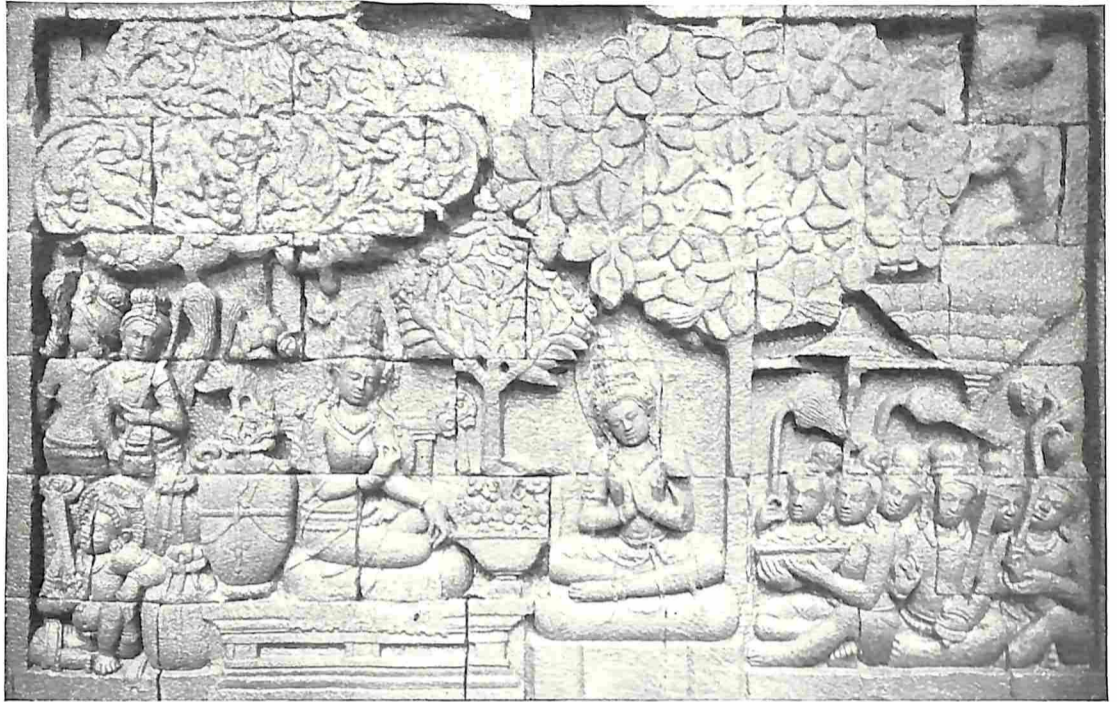

Foto G. Britt.

EEN DER KLEINERE RELIEFS OP DE GALERIJEN.

absolute rust, blijkt uit geheel het Boeddha-type, de oogen neergeslagen, het voorhoofd geheel glad, zonder eenigen rimpel, die zoo menig ander beeld karakteriseert en mismaakt. Op het gelaat een lieflijke, zachte uitdrukking, om den mond een flauwen glimlach, getuigenis van geluk, vrede en liefde. Verder getuigt de houding van armen, beenen, lijf, handen en voeten van diezelfde rust en beheersching. Het ronde, vleeschachtige der vormen, de volheid van alle lichaamsdeelen, het totaal afwezig zijn van spieren en dergelijke krachtsuitdrukkingen als gevolg van lichaamsbewegingen, alles werkt mee om die groote rust en vrede uit te beelden. Men meene daarom niet, dat deze beelden en figuren op de reliefs geen uitdrukking zouden hebben, zielloos zouden zijn. Maar men bedenke dat de scheppers der Boroboe-doer geen voorstellingen uit het dagelijksch leven, geen realisme beoogden te geven, maar symbolische kunst, gebaseerd op hun voorstelling van den idealen mensch. En hierin zijn zij zeer zeker geslaagd. ☒ De gemoedsaandoeningen der personen op de reliefs worden uitgedrukt, niet op de

Foto G. Britt.

EEN DER BOEDDHA-BEELDEN IN DE NISSEN AAN DE BUITENZIJDEN DER GALERIJEN.

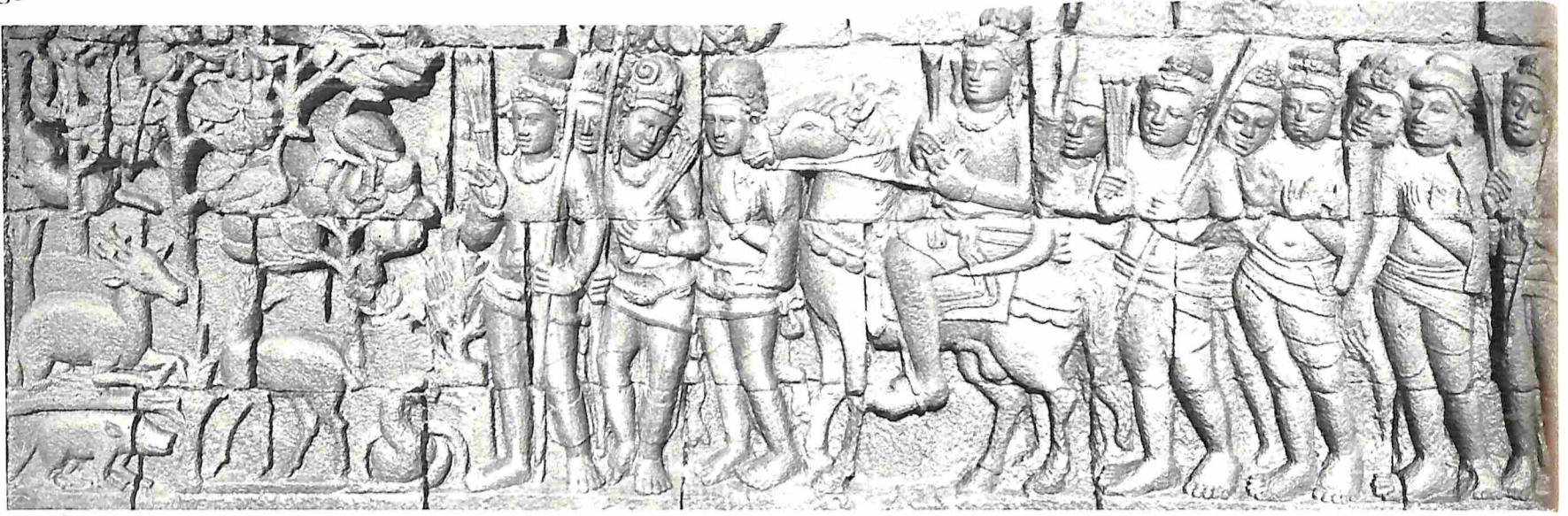

Foto G. Brill.

DE BOROBOEDOER. EEN DER RELIEFS OP DE EERSTE GALERIJ.

gezichten, maar door gebruik maken van zinnebeelden, een soort beeldspraak, zooals bij andere oude volken ook voorkomt. Maar juist dat afwezig zijn op de gezichten van aandoeningen uit het dagelijksche leven, brengt de symboliek, het architecturale in 't geheel teweeg. Men bedenke hier, dat vele beeldwerken, ontstaan na het klassieke en middeneeuwsche tijdperk, uitdrukking geven of voorstellingen zijn van episoden uit het dagelijksch leven der menschen, meestal van puur materieelen, stoffelijken aard. De momenten, waarop de geestelijke mensch tot opperste extase, tot geest-vervoering komt, ze zijn meestal onzichtbaar voor anderen, of leenen zich er niet toe om den beeldhouwer te inspireeren. Zooals de meeste menschen zich aan ons voordoen, geven ze veelal blijk van een zeer nuchteren, stoffelijken aard. Deze uit te beelden behoort tot het realisme, niet tot de symboliek van den geloovigen kunstenaar. ☼ Veel moet van de vroegere glorie en luister van de Boroboedoer verdwenen zijn; geheele reeksen nissen met beelden, poorten, bekroningen, versieringen, haast alle leeuwen, die als dorpelwachters bij de trappen stonden, zijn verdwenen. Op vele plaatsen is het monument ernstig scheef gezakt, vooral bij de galerijen, waardoor op den oningewijden toeschouwer eerder de indruk gemaakt wordt van een ruïne, van een „vormloozen klomp”, dan van een „museum van beeldende kunst”, van een monument van buitengewone betekenis in de geschiedenis van kunst en religie. ☼ De prachtige overblijfselen van de christelijke kunst, de kerken, kathedralen en beeldhouwwerken mogen ons Europeanen, het bewijs leveren van het innige geloof dat de menschheid vroeger tot een eenheid bezielde, als evenzoo vele getuigenissen van de liefde voor den stichter van den Christelijken godsdienst — de Boroboedoer geeft van de vereering voor den stichter van het Boeddhisme bijna een nog grooter bewijs. ☼ Het monument, geheel van trachiet, d. i. natuursteen, uitgeworpen door de omringende vulkanen, is van een prachtige, donker grijze kleur, met groffen korrel. Deze steen is zeer hard, daar anders het werk veel van de weersinvloed geleden zou hebben. Wat nu beschadigd is, lijkt meer het werk van menschenhanden dan van de natuur. Op sommige plaatsen zijn de reliefs en de beelden met een lichtgele kleurstof bestreken, wat bij het geheel storend werkt, even als de begroeiingen met mos en dergelijke op menig beeld, relief en ornament. Schilders mogen dit „schilderachtig” noemen, op een rots of boomstronk is dit op zijn plaats, maar niet op 'n kunstwerk van zoo groote betekenis. Op veel andere plaatsen zijn de steenen glimmend zwart als de huid van 'n zeehond, door het altijd uit de wanden sijpelende regenwater. ☼ Het geheel is, evenals alle overige Indische tempels, uit vierkant bekapte blokken los op elkaar gestapeld. Eerst daarna werden de reliefs en ornamenten uitgehakt. Alleen op kritieke plaatsen bij poorten en bekroningen zijn de steenen met pen en gat of zwaluwstaarten versterkt. De voegen bleven open, zonder cement of mortel te gebruiken, hoewel den bouwmeesters het pleisteren wel bekend was. Verscheidene gebouwen waren eertijds bepleisterd, misschien om het geheel fijner te maken, de grauwe kleur weg te nemen en het werk beter te doen afsteken bij de omgeving. ☼ Dit los op elkaar stapelen van muren, poorten, nissen, enz. eischt een groote dikte

om de noodige stabiliteit te verkrijgen. Vandaar dat de openingen betrekkelijk gering zijn.
 ☼ Mijn verwachting, toen ik het monument naderde, was zeer groot geweest. Toen ik den heuvel, waarop het bouwwerk ligt, opreed, den hoek omdraaide en het geheel kon overzien, is deze verwachting niet teleurgesteld, gezwegen dan van het bovengedeelte met de weinig architectonische groote dagob boven alles uit, die werkelijk den spot drijft met alle gevoel voor zuivere proportie en architecturale compositie. Gedurende de drie weken dat ik er verblijf hield, is mijn bewondering steeds toegenomen. Op alle tijden van den dag, bij zons op- en ondergang, bij felle zon, regen en maanlicht heb ik 't monument beschouwd en bestudeerd. Talloos waren de indrukken door het zien er naar in mij opgewekt. 's Morgens vóór 10 uur vond ik de belichting het mooist. Bij fel zonlicht werd de bekoring minder groot — dan trof mij het weemoedige van zooveel verloren gegane schoonheid te sterk. Ik begrijp dan ook dat de doorsnee-reiziger den zonsop- en ondergang en het traditioneele maanlicht zoo apprecieert. Hij voelt dat het effect dan mooier is dan bij de helle, tropische belichting. En meermalen kwam in mij de gedachte op, hoeveel mooier dit goddelijk geheel zou zijn en hoeveel heftiger nog de schoonheidsindrukken, als dit bouwwerk b.v. in onze Hollandsche atmosfeer, in ons landschap was geplaatst. . . . op een zacht heuvelachtig terrein, met bosch omgeven, in de nabijheid eener donkere, golvende, paars-bruine heide. Als de mysterieuse, fijne najaars- of winterstemming het oude, eerbiedwaardige monument omgaf met zachte, grijze nevelen, een blauwachtig waas; als de nabije, witte lucht met paarse tinten der ondergegane zon en 'n fijne schemering de duizende tooverachtige reliefs en versieringen omfloerste met 'n droomerige atmosfeer, zoo wel passend bij deze tot steen gewrochte Boedha-vereering, welke wel verdwenen, maar daarmee nog niet gedood is; want immer en immer zullen de hogere gevoelens en denkbeelden van Boedha ook ons, Westerlingen bezielen, evengoed als de Christelijke idee dit doet. ☼ En hier denk ik aan dat prachtige sneeuwgevallen sneeuw in dezen winter, toen ik tegen zonsondergang langs „Groeneveld” wandelde. Indrukwekkend schoondekte land, donkergrijs, bruin en paars het geboomte, de stammen, de takken, de twijgjes, die als kantwerk tegen de lucht afstaken. En achter dit alles een fijn grijze, blauwgroene en paarse lucht, die tot purper neigde waar de zonheid overtoegen lag dit einde van 't Gooi daar, als in den hel, tintelend, de oogen verblindend, tot donkergrijs en grauwwit, als overgang naar het geboomte, vormde met de lichten nog vol van sneeuw zulk een innige harmonieheid van den fijnsten en allergrootsten eenvoud, zooals we dit des zomers nimmer gewaar worden, te veel kleur als er dan in 't landschap is. En bij de Boroboedoer valt dit zeer sterk op, de oude, verweerde tinten van 't geheel in steen opgetrokken bouwwerk, het waas van melancholie dat over het stervend schoon van dit monument verspreid ligt, zou in

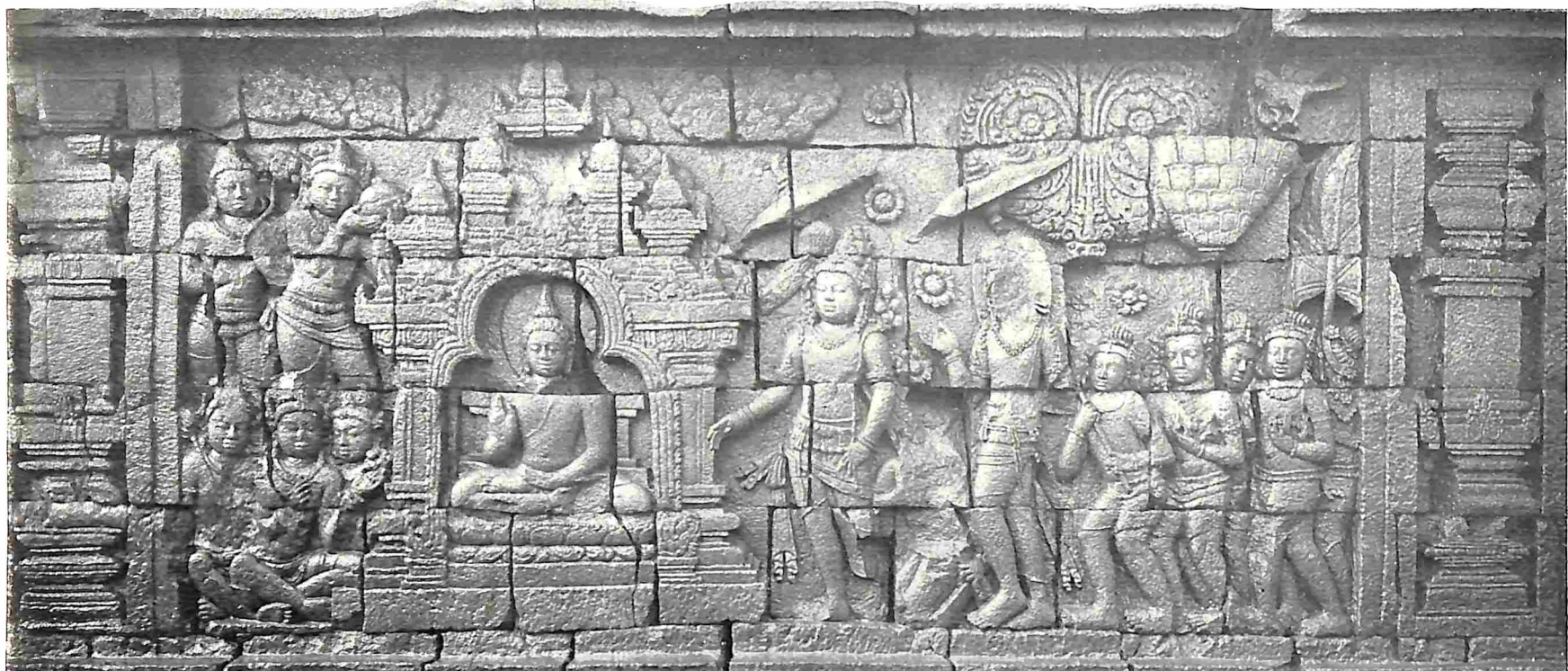

Foto G. Britt.

EEN DER RELIEFS OP DE BORSTWERING DER GALERIJEN.

onze atmosfeer, in herfst of winter een verfijnder ontroering geven dan in de monotone zomerstemming in Indië. ☼ En zoo zag ik in onzen fijnen, grijzen winternevel het groote, oude gevaarte opdoemen, de lange, imposante lijstwerken der galerijen zich wijd uitstrekken over ons lage land, de verfijnde versieringen als weggedoezeld in het zachte winterwaas en zag ik zijn donkere verworpen steen getooid met lichte sneeuwranden, en mollige, witte kussentjes de duizende beelden en reliefs versieren en met nieuwe schoonheid overgieten....

THEO RUETER.

Op den Atlantischen Oceaen.

BESCHUIHANDEL OP ZEE.

(Slot).

DIT was de voorgeschiedenis, waarmee ik dus eigenlijk had moeten beginnen, en wij kunnen dus nu het verhaal verder voortzetten — wij stonden op het voor- en achterdek, keken naar het zuiden en hielden de handen voor de oogen tegen de felle zon — want heel in de verte zagen wij iets aan den horizon: een schip, een zeilschip als het onze, voortgedreven door een zachten bries, kwam aangevaren over de ronding van de aarde. ☼ Dat was een pret, een gebeurtenis. „Hallo jongens, nu krijgen we gezelschap” — en uren achtereen stonden wij over onzen vriend te redeneeren, waar hij vandaan zou komen, wat hij voor lading zou hebben, wie er aan boord zou zijn, misschien kameraden van vroeger, hoe hij zou heeten en waar hij zou thuishooren. Ach, ja, er is niet veel voor noodig om een zee-man op zijn maandenlange reizen stof voor een onderwerp van gesprek te leveren. ☼ Langzaam kwam het schip nader, steeds nader, maar de wind nam af, het schip kroop voort, en onze spanning bereikte het kookpunt — een scherp oog had ontdekt, dat de seinvlag geheschen werd. Den kijker voor den dag — en de kapitein en de stuurman hadden het druk, terwijl wij anderen vergaten, dat wij niet anders waren dan „manschappen” en op het voordek thuis hoorden, want langzaam schoof de geheele kolonie naar het achterdek — ach, er gebeurt immers zoo weinig, wij wilden zoo graag ook in het middenpunt der gebeurtenissen zijn. En „onze vader” zei niets, zelfs niet, toen wij op het heilige achterdek stonden, waar wij anders niet mochten komen dan bij bijzondere gelegenheden, zelfs niet, toen hij den heelen troep om zich heen voelde — neen, neen, de klove tusschen kapitein en bemanning was voor een korten tijd overbrugd, wij hadden gemeenschappelijke belangen, wij hadden allen éénzelfde gedachte, — wat wil hij, onze makker daar in het zuiden? ☼ Dichterbij kwam hij, steeds dichterbij; nu zagen wij den heelen romp, en we konden het glinsterende koperen beslag zien, als het water onder het schip wegtrok — nog dichterbij kwam het, maar toen kwam het in het gebied van de windstilte, waarin ook wij ons bevonden — de zeilen sloegen, de vlaggen hingen slap, het schip boog zich neer in het water: goeden dag kameraad, hier kom ik aan! ☼ Een laatste wanhopige

windstroom deed de vlaggen wapperen — ei, ei, nu zullen wij weldra te weten komen, wat het schip wil, — wij keken allen naar den kapitein, die op het dek stond met den kijker voor de oogen, de stuurman stond klaar met potlood en papier, en de tweede stuurman dribbelde onrustig heen en weer, omgeven door een heelen hoop gekleurde lappen, onze seinvlaggen, die de onbekenden daarginds onze groeten en onze mededeelingen over moesten brengen. ☼ Eindelijk! De kapitein verbrak de stilte, — „J—K neen P—S— en wat is nu het laatste, dat die vlag ook niet goed uitwaaien kan, — o! — R!” riep hij uit, wierp den kijker neer en liep naar het seinboek, terwijl de stuurman die blijkbaar bang was zijn les te vergeten, als een echo bleef herhalen „J—P—S—R—J—P—S—R—J—P—S—M neen R”, totdat eindelijk de dikke, behaarde vinger van den kapitein, die de eene kolom na de andere afliep, plotseling midden op de bladzijde bleef staan, „Ik heb het, J—P—S—R— stuurman, houd maar op — hoor je niet, ik heb het gevonden!” ☼ Ademlooze spanning, toen deed het orakel zijn mond open, — het beteekende: „Kan ik brood koopen”. Stilzwijgen. Er ging ons allen plotseling een gedachte door het hoofd, wij keken elkaar veelbeteekenend aan en richtten van terzijde een vragenden blik op den kapitein, terwijl wij — zonder zijn bevel — de seinvlag „Ja” aan de lijn bonden en rustig op de woorden wachtten, die wij wisten dat komen zouden. Wij waren allen een clan, een familie, onze kleine geschillen waren vergeten, wij voelden ons verbonden door éénzelfden band, één gedachte, slechts één, bezielde ons — de beschuiten beneden in het voorraadsruim. Maar niemand zei een woord, wij keken allen, nu openlijk, onzen aanvoerder aan, die vroolijk en glimlachend bij de reeling stond en naar den overkant, naar onzen vriend keek. ☼ „Wat drommel, waar wachten jullie op,” riep hij plotseling uit en keek naar de mannen bij de vlaggen. „Ja, waarachtig hebben wij brood”, en met een ruk vloog „Ja” ten top, ontplooide zich hoog boven onze hoofden en bracht de woorden van den kapitein in eenigszins minder krachtigen vorm over. — „Ja, wij hebben brood”. „Gelukkig”, antwoordde men aan den overkant, „wacht, ik kom zoo spoedig mogelijk”, maar men had zich die moeite kunnen sparen, wij zouden wel blijven wachten, al had er een orkaan gewoed, dan nog zouden wij ons niet van onze plaats verwijderd hebben; lieve hemel wat een buitenkansje, die anderen konden we er in laten loopen en zelf voor goed van de gedachte aan die afgrijselijke beschuiten verlost worden. ☼ Er kwam beweging aan boord, wij moesten ons voorbereiden op de ontvangst van bezoek. De steward, hij was bijna blind — kwam aanloopen met een schoonen doek in de eene en een emmer water in de andere hand — een paar man moesten het achterdek spoelen, anderen moesten op bevel van den kapitein de brassen en schooten vieren — van ieder nog zoo gering windzuchtje moest partij getrokken worden om de onbekenden, die om brood vroegen, tegemoet te gaan. Ja, er was leven en beweging — alleen de kapitein kwam niet van zijn plaats, hij stond op het dak van de roef, stevig op het dek geplant,

eenigszins wijdbeens zooals dat zeemansgewoonte is en met het bovenlijf heen en weer zwaaiend — stokstijf stil stond hij, alleen de wijsvinger van zijn rechterhand wat in beweging — nu eens stak hij dien in den mond om hem nat te maken, dan weer rechtop in de lucht, om het minste tochtje te kunnen voelen. ☒ Ik was jongste maat aan boord, was klein en nietig, en dus de meest aangewezen om in het reservoir met brood te gaan staan — bij de doode kevers — wier doodkisten (alias beschuiten) ik den tweeden stuurman aanreikte, die ze in een zak deed — ja, dat was een vroolijke bezigheid, die van tijd tot tijd hoorden wij den kapitein roepen — „de mooiste boven, stuurman, de mooiste boven!” ☒ Ik deed mijn uiterste best om voort te maken, er was immers daarboven op het dek iets te zien, ik moest trachten zoo gauw mogelijk klaar te komen, en weldra waren zes zakken met beschuiten gevuld; het bevel van den kapitein om de mooiste bovenop te leggen, was getrouw opgevolgd, het zag er uitlokkend uit — en het reservoir was schoon leeg — geen kruimel was er overgebleven, — geen lijk. ☒ Ik sprong op,

maar ontmoette op de trap een van mijn kameraden. — „Zeg, er zijn meisjes aan boord” — en ik vloog voort in volle vaart. „Meisjes” zijn op den oceaan een groote zeldzaamheid, maar het ongeloofelijke was waar, wij waren nu veel dichtter bij gekomen, men kon duidelijk alles onderscheiden: op het achterdek zat een vrouw, en twee kleine kinderen liepen op het dek te spelen — dat gaf mij een steek in het hart, ik was zelf immers een kind, en had meer lust met hen te spelen dan ze voor den gek te houden — arme kinderen, zijn die beschuiten voor jullie bestemd? ☒ Er werd een boot te water gelaten van het andere schip, drie, vier mannen sprongen er in, en met krachtige slagen werd die naar ons toegeroeid — het brood trok. Zij schuurden langs den kant van ons schip — „Laat een touw neer — maar vlug”, riep de kapitein, die in zijn beste spullen klaar stond om zijn collega te ontvangen, die zich langzaam naar boven trok aan den zijkant van het schip; hij zag er uit als een roover, met holle wangen, lang haar, een grooten sik, diepliggende oogen, zware wenkbrauwen: „Goeden dag”. ☒ Hij ging met onzen kapitein naar de kajuit — de overwinning was ons, wij konden zooveel vragen als we wilden — waar ze vandaan kwamen? —

Buenos Aires, 40 dagen op zee en geen eten aan boord, de kapitein, die kerel, had al het geld daar verdrongen; beschuiten hadden ze in meer dan veertien dagen niet gezien, zij leefden van gezouten vossenvleesch, de duivel mocht hem halen! — Dat waren de mededeelingen, die wij kregen — ja, en dan was de vrouw van den kapitein aan boord, prachtig vrouwmensch, maar nooit waren ze op zoo'n vervloekte schuit geweest als deze. ☒ Er werd geklonken daar beneden in de kajuit — ach ja, zoo gaat het, als men kapitein is, en de stuurman liep zenuwachtig in de buurt van den kajuitsingang heen en weer — maar niemand inviteerde hem, hij, zoowel als wij allen, moest zich tevreden stellen met den geur en het geluid — en dat laatste moest men wel hooren, de gast was geen stil drinker, hij proefde met aandacht en smakte met de tong, zoodat het over het heele schip weerklonk — hij had immers reeds lang zijn eigen schip lens gedronken en wilde dat graag nu het onze doen. Maar onze kapitein was een voorzichtig man, hij liet wel proeven, jawel, maar whisky kost geld — niet te veel, en nadat wij een paar maal den vreem-

deling „proost” hadden hooren zeggen en een heerlijk, klokkend geluid gehoord hadden, vond onze brave kapitein, dat het mooi genoeg was. — „Zeg stuurman, komt er geen wind op?” „Jawel”, antwoordde hij plichtmatig, al was het ook zoo stil als in een graf, „er is meer beweging in de lucht, het is het best, dat de vreemdeling vertrekt”, en eindelijk stond deze op, met een rooden kop ging hij naar de reeling en wilde de boot ingaan, de beschuiten had hij vergeten. Maar wij niet, wij dachten wel aan die ellendige dingen en ons lijden in den Indischen Oceaan, — een zak kreeg per ongeluk een duw en kwam voor zijn voeten terecht. „Wat is dat? — ja, dat is waar ook, ik kwam om beschuiten te koopen, hier er mee, laat eens zien!” ☒ Wij hadden een zak in het oog gehouden, die de beste beschuiten zij een keurig effect mooiste nog bovenop lagen, maakten zij een keurig effect in den zak, dien wij bereidwillig voor onzen gast openden. — „Hoeveel kosten ze?” Dat was de zaak van den kapitein, en hij kende de waarde van beschuiten op zee, ver buiten het rechtsgebied van den

deling bijna verbleekte, toen hij den prijs hoorde, maar hij was niet kleinzielig, de whisky moest immers ook betaald worden, en zwijgend haalde hij het geld voor den dag — veel geld, het verdween in de broekzak van den kapitein, de beschuiten waren verkocht. ☒ Hoe verheugd keken ze, de stakkers beneden in de boot, toen wij de zes zakken neerlieten — ze snoeven van welbehagen — He! wij konden zien, hoe zij zich verheugden in de gedachte aan een feest van avond, en wij lachten boosaardig bij de gedachte aan hun teleurstelling, als zij er in zouden bijten, smakelijk eten! ☒ Maar nu moesten wij trachten er van door te gaan, anders kon er misschien nog iets gebeuren, en toen er kort daarop een windstroom kwam, vlogen wij allen naar de brassen — een bevel was niet nodig — wij waren allen één, de raas vlogen rond, de schooten werden aangehaald, en langzaam gingen wij voort, van den vreemdeling weg, die volgens goede oude zeemansgewoonte de vlag streek, ons vaarwel zei en goede reis wenschte. ☒ Maar het laatste, dat wij van onze vrienden zagen, voorspelde niet veel goeds voor ons, voor het geval wij ooit iemand van de bemanning zouden ontmoeten — daar stond de kapitein op het achterdek en hief de hand dreigend tegen ons op, naast hem stond zijn vrouw — ook zij maakte dreigende gebaren, en langs de reeling stond de geheele bemanning, met dreigende gebaren — zij waren woedend — zij spuwden naar ons, niet rustig als een goedmoedig zeeman, maar boosaardig, snuivend, sissend — als een blazende walvisch.

Naar het Deensch van E. J. NAR MIKKELSEN.

DE WAAG TE ARNHEM.

TOT het jaar 1581 heeft de stad Arnhem geen waaggebouw bezeten; toen werd besloten het ingevoerde graan voorloopig, in afwachting van den bouw eener waag, te laten wegen aan de poort der Commanderie van St. Jan. Later is een der vertrekken van het stadhuis tot waag ingericht 1) en nog later het voormalige St. Catharina-gasthuis in de Bakkerstraat (nu Centraal gebouw). Dit kan echter niet vóór 1636 het geval zijn geweest, omdat in dat

1) Van Hasselt, Kronijk, blz. 306.

Foto C. Steenbergh.

DE WAAG TE ARNHEM.

jaar het gasthuis is overgebracht naar het voormalige St. Agnietenklooster op de beek. ☒ Omstreeks 1750 begon zich de behoefte aan een doelmatiger gebouw te doen gevoelen en werd besloten dit te laten verrijzen op het door de Stad aangekochte onbebouwde terrein op den hoek van Markt en Turfstraat. In het gebouw zouden dan tevens boven eene woning voor den waagmeester en een lokaal voor de burgerwacht worden aangebracht. Op 20 Februari 1761 werd eindelijk uit de aanwezige plannen en teekeningen eene keuze gedaan en besloten nog in dat jaar met den bouw te beginnen. Men zal toen wel niet vermoed hebben, dat het gebouw eerst in 1768 in gebruik zoude worde genomen. De oorzaak dezer vertraging was in hoofdzaak gelegen in de bezwaren, waarmede de aannemer van de levering en behouwing van de witte steen door oorlog enz. had te worstelen. ☒ Wie de ontwerper is geweest, heb ik niet kunnen ontdekken, maar wel heb ik gevonden, dat de stadstimmerman of-bouwmeester Hendrik Viervant en de landmeter Frederik Beyerinck een zeer werkdadig aandeel in den bouw hebben gehad. ☒ De waag is een baksteenen gebouw met hardsteenen plint en hoekpilasters, omlijstingen, frontons enz. van Bremensche steen 2). Aan weerszijden boven het smeedijzeren balkon staat een vrouwenbeeld. Dat aan de rechterzijde (de Gerechtigheid) draagt in de linkerhand eene weegschaal, 't andere (de Waarheid) steunt met de linkerhand op eene afgeknotte zuil. De beide gevels zijn versierd met frontons, die in basrelief attributen van den handel, als vaten, balen, kisten enz., vertoonen, terwijl bovendien in het midden van dat aan de Marktzijde het stadswaapen prijkt. ☒ Het gebouw maakt eenen misschien wat nuchteren, doch tevens deftigen indruk en verdient gewaardeerd te worden, wanneer men bedenkt, dat Arnhem in zeer sterke mate door het vandalisme der hooggeroemde negentiende eeuw is geteisterd. J. S. v. V.

1. Deze steen kwam uit de steengroeven van Obernkirchen in het toenmalige Keurhessen, en werd langs de Weser naar Bremen vervoerd.

Het Pagehuis aan het Lange Voorhout.

TROOK er aanstonds toen ik over den drempel kwam, naar jodoforgaas, aether

en welke bizar en exotisch geurende middelen nog meer noodig zijn om al de ellende te verzachten, welke de moderne oorlog met zich brengt voor de jonge levens, door Mars opgeëischt tot zijn dienst. Honderdvoud vermenigvuldigd is deze ellende vergeleken met die van vroeger eeuwen, toen niet de volkeren zelve tot elkaars vernietiging uittrokken, maar huurlingen het bloedige werk verrichtten. Doch honderdvoud verbeterd is ook de zorg voor hen, die gewond worden in den strijd, en meer waarde wordt gehecht aan reconstructie van het haast vernietigde leven. Daarvoor ook verzamelde het Roode Kruis in het vriendelijk huisje met den curieusen trapgevel aan het Lange Voorhout in den Haag al deze min of meer kwalijk riekende verbandartikelen en instrumenten, bereid voor de taak, welke naar we hopen, nog lang niet zal behoeven te worden vervuld. ☒ Het huisje, waarvan de constructie van den trapgevel doet vermoeden, dat een deel (links op de afbeelding) pas later werd gebouwd, heeft reeds vroeg

aanknoopingspunten met het krijgswezen gehad. Immers op het eind der 16de, begin 17de eeuw gebouwd, was 't aanvankelijk de woning van den geschutgieter, voor deze zijn aanzienlijk tehuis betrok, door Pieter Post ontworpen aan het Smidswater. 't Huisje kwam waarschijnlijk uit in de tegenwoordige Kazernestraat, in de 17de eeuw „Agter de Stallen” genaamd. En 't fungeerde, toen Willem IV in 1747 tot de regeering werd geroepen, als tijdelijke woning voor de acht pages uit het gevolg van den prins. Daar woonden zij, tot het Stadhouderlijk kwartier gereed zou zijn om den erfstadhouder te ontvangen, geroepen om een einde te maken aan den oorlog, die, als in 1672, het land benauwde. Immers natuurlijk waren de Staten-Generaal, door de omstandigheden gedwongen aan de wenschen van het volk gehoor te geven, niet voorbereid tot de ontvangst van het vorstelijk echtpaar. Het stadhouderlijk kwartier moest worden uitge-

breid en prinses Anna wenschte de beschikking te krijgen over het perceel der Vijf Steden, te weten Hoorn, Edam, Medemblik, Purmerend en Monnikendam; aan dezen wensch werd door Gedeputeerde Staten gevolg gegeven, zoodat 't met het Stadhouderlijk kwartier kon worden verbonden. ☒ Terwijl deze paleizen werden ingericht, zocht de prins elders een onderdak, waar echter niet voor zijn gansche hofhouding ruimte was te vinden. Hij huurde namelijk het huis met manege en stalling van graaf Bentinck heer van Rhoon, voor / 12000 's jaars, een huur, die later ten laste der domeinen werd overgenomen. Voor de pages, de kinderen van aanzienlijken, die gelijk in de middeleeuwen, ook in de 17de eeuw aan ieder hof waren verbonden, werd het vriendelijk tehuis, waar eenmaal de geschutgieter woonde, ingericht; onder toezicht van hun gouverneur wachtten ze daar den tijd af, dat ze onder hetzelfde dak als Zijne Hoogheid een verblijf zouden vinden. En de naam „Pagehuis” bleef tot op onze dagen gehandhaafd, n'en déplaise den meerderen ernst, die er de laatste jaren een intrek nam.

RO VAN OVEN.

Adelaïde, hoofdstad van Zuid-Australië.

REEDS dertig dagen waren wij aan boord, doch het

bezoeken der verschillende plaatsen welke wij, na Londen, hadden aangedaan, veraangenaamde ten zeerste de lange zeereis van Londen naar Australië. ☒ Dat de laatste loodjes 't zwaarste wegen, werden wij gewaar daar wij twaalf dagen tusschen lucht en water moesten doorbrengen eer wij voet aan wal zouden zetten. Toch ging de tijd nog spoedig voorbij, want, steeds nieuw natuurschoon viel te aanschouwen. Na te Colombo het anker gelicht te hebben, werden wij vergast op een hevigen storm! Het was prachtig, die woeste golven achter elkaar te zien aanloopen en de schoone lichteffoten op 't water, veroorzaakt, doordat de maan zich telkens en telkens achter de zwarte wolken verborg, gade te slaan. Den volgenden morgen was de zee spiegelglad en hadden wij heerlijken zonneschijn. Legers stormvögels volgde onze boot; één er van kwam op 't dek terecht, zijn lengte (uitgestrekte vleugels gemeten), was twee meter, bij 't vallen op 't dek had 't arme dier een poot gebroken. Al de

Foto C. Steenbergh.

HET PAGEHUIS AAN HET LANGE VOORHOUT.

andere kwamen steeds dichterbij ons schip, gil-lende en schreeuwende als jammerden ze om hun gewonden kameraad. Op een gegeven oogenblik richtte de stakker zich met groote moeite op en plofte in 't zilte nat om even later met een visch in den bek weer boven te komen. — Een andere afleiding op onzen eentonigen tocht was de horde haaien die ons volgde. ☼ Eindelijk zagen wij weer land! Het eerste puntje van Australië! Kaap Leeuwin! Toen de eerste aanlegplaats van de Nieuwe Wereld Fremantle, een onbeduidend stadje; nog twee dagen in het kwaadaardige water van de Australische baai waar de golven een hoogte bereiken ter lengte van een *grote* mailboot. Het weer was prachtig en de hooge blauwe golven tegen de reusachtige rossen te zien spat-ten en breken was zeer indrukwekkend. ☼ Nog eenige uren en wij zijn te Adelaide of liever te Port-Adelaide en voelen weer vasten grond onder onze voeten. Port-Adelaide, de voorstad van Adelaide is, hoewel een kleine havenstad (6000 zielen), de belangrijkste haven van Zuid-Australië; een dubbel spoor verbindt de havenstad met Adelaide, het voornaamste uitvoerartikel is gesmolten koper, doch hoe klein ook, bezit Port-Adelaide een mooi museum, een vrijmetselaarsloge en een zeer mooien botanischen tuin, waar watervogels in kleine meren, omgeven door papyrussen en treurwilgen, kalm rond-

zwemmen. Voorts, alle soorten van uitheemsche vogels wier prachtige kleuren schitteren tusschen, met zeer veel smaak aangelegde rozenperken: alle rozensoorten, heerlijke klimrozen, groote rozenstruiken en lilliputroosjes van het zuiverste wit tot het donkerste roodfluweel zijn in kleurenpracht tegenwoordig. De serres bevatten de schoonste tropische planten, één groot gebouw is aan palmen alléén gewijd. ☼ De trein bracht ons naar „Adelaide” alzo genoemd naar Adelaide, echtgenote van Koning Willem IV van Engeland. Het is een mooie stad, ge-

legen aan de onbeduidende rivier Torrens die zich bij de Golf van St.-Vincent in zee werpt. De zindelijkheid en de sierlijkheid der stad doen haar vrouwelijken naam inderdaad alle eer aan; in 1837 gebouwd, telt Adelaide ongeveer 60.000 inwoners, met omliggende dorpen 150.000. De omstreken zijn prachtig. ☼ Het grootste gedeelte van de inwoners bestaat uit Duitsche emigranten die er veel champagne (de lievelingsdrank van de Australiërs) importeerden; doch men heeft er ook inlandsche wijnen die echter alle koppig en zwaar zijn, zoodat men de Fransche en Hongaarsche wijnen verkiest. Toch is men van oordeel dat indien men er zich in Australië ernstig op toeleide, dat land de wijngaard van Europa zou kunnen worden. ☼ De stad is mooi aangelegd, met groote ruime straten en lanen; ieder heeft er zijn villa, omringd door tuinen waarin olijfboomen, kaktussen, aloës, magnolias, oleanders enz. welig tieren! Daar zelfs bedienden te paard hun boodschappen doen, ziet men er vele paarden, van allerlei rassen, van 't elegante Arabische rijpaard tot 't flinke Ardenner paard. In alle deelen der stad zijn leesbibliotheeken waarvan vooral de werklieden veel gebruik maken. ☼ Tarwe en koper zijn de voornaamste handelsartikelen, maar een zonderling economisch probleem mag het heeten dat Adelaide zijn koren uitvoert naar Engeland en New-York, terwijl Victoria, zijn *buurveroorde*, in Californië en Chili ter markt gaat!

MATHILDE DE LA CHAPELLE.

UFFELTE.

UFFELTE is een gehucht van Havelte, een groot gehucht; er wonen zeker meer dan 250 gezinnen; 't geheel is niet zoo rijk aan natuurschoon als Havelte, met zijn Berg en Kamperzand en uitgestrekte bosschen, toebehoorend voor 't grootste deel aan den heer Linthorst Homan, oud-Commissaris der Koningin in Drenthe. ☼ Toch heeft Uffelte enkele mooie gedeelten, zóó sprookjesachtig mooi, dat men iederen stedeling, die naar 't buitenland gaat om natuurschoon te genieten, bij de ooren zou willen nemen en daar neer zetten en net zoo lang heen en weer schudden tot hij toe geeft: neen, 'k hoef 't niet ver van honk te zoeken, ons landje biedt genoeg schoons. De foto, waarvan de afbeelding op blz. 35 een reproductie is, is genomen in Holtinge, een apart woonplaatsje van ongeveer 6 boerderijtjes, een kwartier gaans van Uffelte. Ze wonen daar knus, ze zijn geïsoleerd, een harden weg hebben ze niet, ze zijn in dit jaargetijde haast niet te bereiken zonder laarzen reikend tot de knie. Aan den eenen kant ligt hun esch, die wel aardig vruchtbaar is, daaraanast hun weiland dat schraal is en alleen in natte zomers gras geeft, dan hun uitgeveende plassen, waarin de Wapser-vener jagers in 't beginnende jachtseizoen menig wild eendje

verschalken. ☼ Een dier jagers, die verleden jaar zijn 50e jachtacte kreeg, kan er u van vertellen, hij weet precies hoe hij er mee aan moet, en zijn hond, een oude rot, die al heel wat velden heeft geloopt, weet 't haast nog beter. Dan hebben ze nog hun bosch, heerlijke wildernis, waar door men haast niet kan loopen door de vele braamstruiken, die uw kleeren en uw handen schrammen. En dan die varens, mooier en grooter zag ik ze nergens, ze zijn in een woord schitterend, sommige manshoog opgegroeid, men zou denken in de tropen te zijn, en er zijn er niet weinige; overvloed is er van,

HET STADHUIS VAN ADELAÏDE, HOOFDSTAD VAN ZUID-AUSTRALIË.

als een bosch is afgehakt zie je 't eerste jaar de heele grond er mee begroeid. ☼ Van Holtinge oostwaarts gaande komt ge in het Uffelter zand. Vroeger was dat zand een voortdurende bedreiging voor de Uffelter esch, heele stukken van dat bouwland stoven bij den drogen Oostenwind onder dat witte zand en werden zoo onvruchtbaar dat er geen mesten aan was. Telkens kregen de Uffelter boeren, wien dat zand toebehoorde, bevelschriften het te beplanten opdat 't vast kwam te liggen, een tijdroovend en ondankbaar werk. ☼ Redding kwam er door de „Oranjebond van Orde” die al die zandgronden, heidevelden, waterplassen, want die waren er ook, aankocht voor de luttele som van 7 gulden per H.A. Deze vereeniging heeft daar prachtig werk geleverd. Ze liet door de Heidemaatschappij die grond bewerken, heeft er mooie bosschen aangelegd, veel dennenhout ook loofhout als berk en eik. Wat geschikt was werd zelfs weiland en bouwland, doch veel was dit niet. De Uffelter boeren waren blij dat ze van dien last bevrijd waren en vele jaren hebben de Uffelter arbeiders des winters in hun „zand” een goed dagloon verdiend. ☼ Wat de Uffelters echter niet wisten, was, dat hier en daar diep veen kwamen er te voorschijn en hoe dieper 't zat, hoe beter de turf, die er gestoken werd. 't Was trouwens goed voor de vereeniging, dat dit gevonden werd, er is veel turf gegraven en deze is goed verkocht. Dat is vrijwel de eenige winst, die

Foto F. F. P. Bins.

HOLTINGE BIJ UFFELTE.

't zand tot dusver opleverde, en hoe 't in de toekomst zal gaan, rooskleurig ziet 't er niet uit. Eerst groeiden er mooie weelderige dennenbosschen, maar later zijn er ook heele uitgestrektheden afgestorven, zeker was de grond toch te slecht op die plaatsen. Gelukkig zijn er ook nog heel goede en weelderige beplantingen overgebleven. Midden in die bosschen, bijna niet te vinden voor den vreemdeling ligt het „Brandeveen” d.i. een uitgestrekte veenplas groot 18 H.A., zoo bekorend mooi, dat de „Vereeniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland” het geheel heeft aangekocht in 1919 en 1920. Dat Brandeveen is dus behoed voor bederf; waar veel moois in verloop van tijd ook hier zal moeten wijken voor de voortschrijdende beschaving, voor brood, en wat de mensch meer uit den bodem haalt, dat Brandeveen zal blijven, een lust der oogen voor den schoonheidszoeker in de natuur, een schat voor hem die botaniseert en in fauna belangstelt. ☞ In een verslag van bovengenoemde vereeniging wordt gemeld, dat de Drentsche landschappen met groote snelheid hun oorspronkelijk schoon verliezen. Gelukkig hij, die nog intijds daarvan weet te genieten. N.

DE GEHEIMZINNIGE DOOD VAN Mr. SERLES

door W. B. M. FERGUSON.

„U bedoelt, dat u misschien ergens anders een betere betrekking zoudt kunnen krijgen?” „Nee, dat bedoel ik niet. Ik had de hoop, dat ik den aanleg voor schrijfster, dien ik meen te bezitten zoozeer zou kunnen ontwikkelen, dat ik er mijn kost mee zou kunnen verdienen”. „U bent de eenige steun van uw moeder, die als weduwe is achtergebleven?” „Niet heelemaal. Mijn moeder heeft een eigen, klein inkomen”. „Hoe was uw verhouding tegenover Mr. Serles?” „Ik begrijp u niet goed, mijnheer”. „Ik bedoel, was de verhouding geheel als die tusschen werkgever en werknemer, of was ze van meer persoonlijken aard?” „Als u hiermee bedoelt, of Mr. Serles mij altijd op vriendelijke en voorkomende wijze behandelde, dan kan ik hierop slechts toestemmend antwoorden. Uit goedheid heeft hij mij de betrekking aangeboden. Hij wist van mijn vaders dood en het verlies van ons vermogen, en ook, dat ik moest meewerken om mijn moeders inkomen te vergrooten”. „Wat zou eigenlijk uw taak zijn geweest als particulier secretaresse — ik bedoel als de monografie af was?” „Dat weet ik zoo precies niet; maar ik wist wel, dat ik van allerlei zou te doen krijgen; helpen bij eventueel toekomstig litterair werk, lezen en beantwoorden van Mr. Serles' correspondentie en meer van dien aard.

Mr. Serles leed aan een oog-aandoening en schreef bijna nooit zelf. Ik stenografeerde zijn dictaat”. „Heeft Mr. Serles u wel eens thuis bezocht?” „Jawel; een of twee keer na mijns vaders dood”. „En u beschouwde hem als een vriend van u en de uwen?” „Zeker; in zooverre, dat hij wenschte, dat het mij goed zou gaan. Ik bedoel, dat hij heel vriendelijk was tegen mijn moeder en mij”. „Hoe oud is uw moeder?” „Zoowat drie-en-vijftig. Zij is verlamd”. „Hadt u eenige reden om te gelooven, dat Mr. Serles' dood u finantieel ten goede zou komen? Dat u, bij voorbeeld, in zijn testament zoudt staan?” „Absoluut niet. Dat is te gek om los te loopen!” „Was u op de hoogte van Mr. Serles' privé aangelegenheden?” „Een klein weinig”. „Wist u, dat krachtens het testament van wijlen Staat-Senator Serles, het grootste deel van het vermogen zou overgaan op Mr. Warburton, zijn neef, in geval uw patroon overleed zonder gehuwd te zijn? Of dat, als Mr. Theodore Serles

zou trouwen en zijn vrouw hem zou overleven, deze het vruchtgebruik zou hebben tot haar dood?” „Daar wist ik allemaal niets van. Mr. Serles besprak zulke particuliere zaken nooit met mij”. „Bent u daar heel zeker van?” „Absoluut zeker”. „Hadt u, alvorens uw betrekking bij Mr. Serles te aanvaarden, wel eens met Mr. Warburton kennis gemaakt?” „Nee”. „U bent op goeden voet met hem?” „Integendeel. Ik ken hem nauwelijks”. „Hebt u ooit last gehad van slecht gezicht of slecht gehoor?” „Nooit”. „Al uw zintuigen zijn dus geheel normaal?” „Ik heb nooit reden gehad iets anders te denken”. „Dus, Miss Gregory, op den avond van de misdaad bent u aan Mr. Serles' huis gearriveerd om ongeveer twintig minuten voor zessen. De butler heeft u binnengelaten — hij was in gesprek geweest met Commissaris Cary — en u bent den salon doorgelopen naar de bibliotheek, nadat u eenige woorden gewisseld hadt met den Commissaris. Hebt u, toen u de stoep opgingt, opgelet, of de ramen van den salon opgeschoven waren?” „Ja, een klein eindje; maar niet zoo hoog als later geconstateerd is”. „Bent u daar heel zeker van?” „Beslist. Dat naast de stoep stond vijf of zeven centimeter open — even als in de bibliotheek”. „U zag niemand in de buurt van het huis heen en weer drentelen?” „Nee”. „Wilt u ons even precies vertellen, wat u gedaan hebt, nadat u de bibliotheek was binnengegaan?” „Ik stak de lamp aan, die op het bureau staat en begon de stenogrammen uit te werken, die ik den vorigen dag had opgenomen. Na enkele minuten hoorde ik Mr. Serles den salon binnenkomen en zeggen: „Hier is de lijst, Commissaris. Ik hoop, dat het u gelukken zal, de smaragden op te sporen, al vindt u de rest niet, want daaraan hecht ik de meeste waarde”. Commissaris Cary antwoordde zoo ongeveer, dat naar zijn meening de diefstallen het werk waren

Foto F. F. P. Bins.

IN HET BRANDEVVEEN BIJ UFFELTE.

van een buitengewoon brutalen en handigen dief; en toen hoorde ik Mr. Serles den leuningstoel naar den haard schuiven, waarbij hij er iets van mompelde dat het schijnsel van het vuur altijd minder pijn deed aan zijn oogen dan het gloeilicht. Daarom bleef hij gaarne in het halfdonker zitten. Daarop zei Commissaris Cary goeden avond en Mr. Serles riep: „Wacht u eens even!” Toen zei hij met stemverheffing tot mij: „Miss Gregory, bent u er zeker van, dat alle gestolen voorwerpen op die lijst voorkomen? Is er niets vergeten?” Ik draaide mij om in mijn stoel en keek den salon in. Mr. Serles zat in zijn leuningstoel bij het vuur, terwijl Commissaris Cary bij de deur stond, die in de vestibule uitkomt. „Ja, Mr. Serles”, antwoordde ik. „Ik ben zeker, dat er niets vergeten is, want ik heb het heel nauwgezet gedaan”. „Dank u, Miss Gregory,” zei Mr. Serles, zonder zich om te wenden; en toen zei hij den Commissaris goeden avond. Ik zag dezen de kamer uitgaan; hoorde hem Evans goeden avond zeggen; hoorde, dat de straatdeur achter hem gesloten werd. Toen hervatte ik mijn werk. Vaak, als ik naar een meer geëgend woord of een betere zinswending zocht, keerde ik mijn hoofd om en keek den salon in; en steeds werd mijn blik aangetrokken door het licht, dat op Mr. Serles' hoofd scheen, den rook die van zijn sigaar opsteeg en de glanzende, gouden draken op het Japansche scherm. Ik hoorde en zag niets ongewoons, tot Evans om zes uur

binnenkwam om te zeggen, dat Commissaris Evans teruggekomen was.” „Hoorde u Evans de kamer binnenkomen?” „Nee. Ik wist heelemaal niet, dat hij er was, voordat hij Mr. Serles toesprak en ik was geschrikt door zijn onverwachte en plotselinge verschijning”. „U hebt omgekeken zoodra u zijn stem hoorde?” „Ja wel”. „Waar stond hij?” „Halverwege tusschen de salondeur en Mr. Serles”. „Bleef u naar hem kijken?” „Nee. Ik keerde me weer om naar mijn bureau; maar ik had nauwelijks mijn werk hervat, of ik hoorde Evans een kreet van schrik slaken. Daarop sprong ik op”. „Hebt u eenig idee hoe veel tijd er verliep tusschen het oogenblik waarop u uw oogen van Evans afwendde en dat waarop zijn kreet opnieuw uw aandacht op hem vestigde?” „Het kan niet veel meer dan zoowat tien seconden geweest zijn — net lang genoeg, dat hij Mr. Serles' antwoord kon afwachten en toen dat niet kwam, kon ontdekken, dat zijn patroon dood was. Ik bedoel, dat de tusschenpoos mij niet abnormaal lang voorkwam”. „Kondt u van uw bureau de saloramen zien?” „Alleen de bovengedeelten; de benedenehelft van beide ramen werd bedekt door het Japansche scherm.” „Kondt u ieder voorwerp in den salon nauwkeurig onderscheiden?” „Verre van dien. De kamer was alleen verlicht door het vuur en het weinigje licht, dat van mijn bureaulamp naar binnen scheen. Ik kon feitelijk niets duidelijk zien, dan wat binnen den kring lag van het schijnsel, door het haardvuur geworpen”. „U werd heelemaal in beslag genomen door uw werk?” „Jawel”. „Hoe kwam het, dat Mr. Serles niet, zooals steeds verder ging met dicteeren?” „Ik had den vorigen avond zooveel stenografische aantekeningen gemaakt, dat ik ze nog niet allemaal uitgewerkt had”. „Waarom niet? Hadt u dat niet thuis kunnen doen?” „Waarschijnlijk wel; maar Mr. Serles wou beslist niet, dat ik werk mee naar huis nam. Hij zei, dat mijn huiselijk leven mij toebehoorde, en dat ik er recht op had mijn vrijen tijd te gebruiken zooals mij dit het best leek”. „Hoe lang zoudt u den bewusten avond noodig

Foto C. Steenbergh.

AMSTERDAM IN SNEEUWKLEED.
DE GELDERSCHE KADE NA DEN HEVIGEN SNEEUWVAL.

hebben gehad om uw aantekeningen uit te werken?” „Ik was er bijna mee klaar, toen Evans binnenkwam. Mr. Serles had de gewoonte bij het vuur te gaan zitten nadenken over wat volgen zou, terwijl ik het werk van den vorigen dag afmaakte. Dan la- ik hem de copy voor en dan stelde hij veranderingen voor of maakte correcties, alvorens verder te gaan met het onderwerp, dat in behandeling was. Daarom vond ik ook niets beangstigends in zijn zwijgen. Ik dacht, dat hij in gedachten verdiept was. Bij zulke gelegenheden richtte hij bijna nooit het woord tot mij en vond het ook heel onaangenaam als hij gestoord werd”. „Gebeurde het wel eens, dat Mr. Serles in zoo'n tijd in slaap viel?” „Nee, niet dat ik me kan herinneren. Daarvoor was zijn geest te druk bezig. In zoo'n tijd werd hij geheel in beslag genomen door het onderwerp van zijn monografie”. „U hadt geen reden om te denken, dat hij sliep?” „Nee. Telkens als ik naar hem omzag, zag ik hem zitten rooken”. „Wat was de laatste keer, dat u naar hem keek?” „Dat moet zoowat vijf minuten vóór zessen geweest zijn”. „Rookte hij toen?” „Dat kan ik niet zeggen. Misschien niet, anders had ik wel op den dwarrelenden rook gelet, even als bij vorige gelegenheden. U weet, dat ik zijn gezicht niet kon zien, daar hij met zijn rug naar me toe zat”. „U hebt hem niet hooren snurken?” „Nee”. „En u hebt niemand de kamer hooren binnenkomen? Geen ongewoon geluid? Heelemaal geen geluid?” „Niets anders dan het tikken van de klok, het klapperen der jaloezieën tegen de ramen — zoowel in den salon als in de bibliotheek — en van tijd tot tijd een geluid van de straat”. „Zijt u er wel van bewust, Miss Gregory, dat in de aangrenzende kamer, geen twintig voet van u af, een man geworgd is tot hij dood was, en toch ontkent gij iets ervan gemerkt te hebben? Niet slechts hebt gij den indringer niet bemerkt, maar gij hebt zelfs heelemaal geen andere geluiden gehoord, dan de zooveven genoemde”. „Ik ben me daarvan volkomen bewust, mijn heer”. „Lijkt het niet bijna onmogelijk, de omstandigheden in

aanmerking genomen, dat zoo een misdraad gepleegd kon worden, zonder dat gij daar iets van bespeurd hebt?” „Dat lijkt het inderdaad. Zoozeer, dat het afgrijzen en het verdriet erover zijn verdrongen door verbazing en ongeloofigheid. Ik kan nog niet gelooven, dat Mr. Serles bij wijze van spreken vóór mijn oogen is vermoord. Ik kan er geen andere verklaring voor geven, dan dat ik blijkbaar geheel door mijn werk in beslag genomen was — meer dan ik zelf wist”. „En toch schijnt die geestesconcentratie u niet belet te hebben het tikken van de klok en dergelijke gehoord te hebben, Miss Gregory”. „Dat is waar; maar dat waren, als ik 't zoo noemen mag, mechanische geluiden. Ik was me er van bewust, zonder dat ze mijn aandacht trokken. U zult u ook herinneren, dat — toen er wel een ongewoon geluid kwam — ik daarvan onbewust was. Ik bedoel, dat toen Evans den salon binnenkwam, ik hem niet gehoord heb, alvorens hij sprak”. „U bent er heel zeker van, dat gij in het volle bezit van al uw vermogens was en u zelfs niet slaperig voelde?” „Volkomen zeker”.

(Wordt vervolgd).

Verbetering.

Onder de afbeelding op blz. 6 (nummer 1 van dezen jaargang) leze men in plaats van Mahara: Makara.